
We zijn er klaar voor, maar hebben ook zorgen over de invoering!

Inleiding

De eerste 'toetsversie' van de Omgevingswet stamt uit 2013. Het is het Kabinet Balkenende dat in 2010 de *Crisis- en Herstelwet* invoert en daarmee de eerste stappen zet voor de huidige *Omgevingswet*. De opdracht is om de regels voor ruimtelijke projecten te vereenvoudigen en met de focus op verbetering van de milieukwaliteit.

De Omgevingswet bundelt straks de werking van 26 wetten voor de leefomgeving in één nieuwe wet. Tegelijkertijd worden 60 Algemene Maatregelen van Bestuur (AMvB) omgezet naar vier nieuwe AMvB's en gaan 75 ministeriële regelingen over in één Omgevingsregeling. Het is een majeure operatie die veel energie en creativiteit vraagt van de betrokken ministeries (BZK, I&W), de koepelorganisaties (IPO, VNG), Nederlandse gemeenten en de 29 omgevingsdiensten (Omgevingsdienst NL).

Parallel aan de invoering van de *Omgevingswet*, wordt in Den Haag gewerkt aan versterking van het VTH-stelsel (Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving) waarover een commissie, onder voorzitterschap van oud-minister Van Aartsen, in maart 2021 heeft geadviseerd. Demissionair staatssecretaris Van Weyenberg heeft afgelopen week de kamerbrief versterking VTH-stelsel naar uw Kamers gestuurd.

Tegelijkertijd wordt op onze diensten een beroep gedaan mee te denken over de grote maatschappelijke vraagstukken. De omgevingsdiensten zijn niet leidend in deze transitie-processen, maar hebben als kerntaak de zorg voor een gezonde, veilige en duurzame leefomgeving.

Daarnaast is steeds meer politiek-bestuurlijke aandacht voor de aanpak van milieucriminaliteit en ondermijning van de 'bestuurlijke bovenwereld' in het bijzonder. De omgevingsdiensten kunnen een bijdrage leveren bij het in kaart brengen van deze vormen van ondermijnende criminaliteit en daarmee voorkomen van schade aan het milieu. Dat is onze verantwoordelijkheid. Onze medewerkers zijn de ogen en oren voor het bevoegd gezag.

Tegen deze achtergrond wordt 1 juli 2022 de *Omgevingswet* (Ow) en de *Wet kwaliteitsborging bouw* (Wkb) ingevoerd. Die niet alleen wetgeving vereenvoudigt, verandert en verruimt, maar ook een ingrijpende digitalisering is van de vergunning- en dienstverlening aan burgers, ondernemers, organisaties en instellingen en onze opdrachtgevers en eigenaren. De impact van de *Omgevingswet* is groot en vraagt veel van ons.

Onderdeel van de keten

Omgevingsdiensten leveren vergunningen, adviezen, houden toezicht en handhaven op wet- en regelgeving die de leefomgeving direct raken. Daarmee vormen zij een belangrijk instrument voor onze opdrachtgevers en eigenaren (provincies en gemeenten) om de grote maatschappelijke opgaven die direct impact hebben op de leefomgeving (denk aan: energie, water klimaat, landbouw, woningbouw, stikstof en circulaire economie) te realiseren. Het gaat ons om de kwaliteit van de leefomgeving.

De omgevingsdiensten zijn een schakel in de keten die begint bij landelijke wetgeving, die vertaald wordt in directe werkende regels en voorschriften en in provinciale- en lokale beleidsregels en verordeningen. Als uitvoeringsdiensten zijn we onmiskenbaar een belangrijke schakel in het gehele VTH-stelsel en worden in de praktijk geconfronteerd met de mogelijkheden en de onmogelijkheden van (landelijke) wet- en regelgeving. De komende jaren zullen omgevingsdiensten nog nadrukkelijker mee adviseren over beleid van onze opdrachtgevers.

Als omgevingsdiensten zijn we enthousiast over de doelstellingen van de *Omgevingswet*. De verbeterdoelen die – kort samengevat - neerkomen op: van ‘Nee, tenzij’, naar ‘Ja, mits’, snellere procedures, samenwerking en afstemming vooraf met het oog op integraliteit (samenhang van de verschillende beleidsvelden), gebruiksvriendelijker systemen voor initiatiefnemers, ondersteunen wij van harte. Hoewel niet expliciet opgenomen in de verbeterdoelen, streeft de *Omgevingswet* ook naar geborgde kwaliteit van de fysieke leefomgeving.

Met deze opdracht zijn de omgevingsdiensten aan het werk gegaan en hebben met de meeste ketenpartners concrete werkafspraken gemaakt en werkprocessen vastgelegd. Dit heeft in veel regio's de samenwerking versterkt en verbeterd, al zijn we voor een succesvolle invoering van de *Omgevingswet* sterk afhankelijk van hoever gemeenten en provincies zijn in hun voorbereidingen op de wet.

Onze medewerkers zijn opgeleid op ‘de inhoud’ van de *Omgevingswet*, en worden in 2022 verder getraind in de vaardigheden die nodig zijn om te werken in de geest van de *Omgevingswet*. Als omgevingsdiensten zijn we dan voldoende klaar voor de invoering van de *Omgevingswet*.

Naast enthousiasme, hebben we ook zorgen, onder meer over het Digitaal Stelsel Omgevingswet (DSO). Eén van de belangrijkste veranderingen is dat initiatiefnemers bij één loket terecht kunnen. Bouwen en inrichten van het DSO blijkt complex te zijn en vraagt van de aansturing en de bouwers (ICT-leveranciers) veel expertise en creativiteit.

De overgang van het huidige Omgevingsloket (OLO) naar DSO is geen sinecure en dat zien wij als een afbreukrisico. We zijn klaar voor de *Omgevingswet*, mits het DSO voldoende functioneert en tegemoetkomt aan de wensen en suggesties vanuit onze praktijk. Het moet gezegd worden dat de oorspronkelijke ambitie van het digitaal stelsel - een digitale leefomgevingskaart - in de loop der tijd naar de achtergrond is verdwenen. Dat betreuren wij.

Constateringen

Een rondgang langs de 29 leden van ODNL leert dat de omgevingsdiensten klaar zijn voor de invoering van de *Omgevingswet* en *Wkb* per 1 juli 2022, maar wij verwachten in de uitvoering tegen ‘kinderziektes’ aan te lopen in onder meer het DSO en de druk op de administratieve inrichting van onze organisaties.

- Over de inrichting van het DSO bijvoorbeeld, dat hadden we graag meer getoetst willen zien aan onze lokale werkelijkheid (harmonisatie met beleid opdrachtgevers). Dat geldt ook voor functionaliteiten die beter ingeregeld kunnen worden om de uitvoering van de wet te vergemakkelijken.
- Het zou goed zijn als we meer tijd hebben om te oefenen om zo vooraf de kinderziektes op te sporen en op te lossen. Naarmate de kennis van werken met de *Omgevingswet* groter wordt, lopen we ook tegen meer uitvoeringsproblemen aan. Dit zullen we moeten managen.
- We hebben zorgen over de druk op de administratieve inrichting van onze organisaties als een wet halverwege een boekjaar ingaat. Maar bij nieuw uitstel van de invoering ligt het gevaar om de hoek dat bij medewerkers van zowel gemeenten, provincies (onze opdrachtgevers) als bij onze medewerkers het enthousiasme en de motivatie om van de *Omgevingswet* een succes te maken wegloopt.

Nadere toelichting

De aansturing en ontwikkeling van het DSO valt buiten onze invloedssfeer. Waar we kunnen, oefenen de omgevingsdiensten met wat nu opgeleverd is. De *Omgevingswet* beoogt eenvoud, snelheid, gebruiksvriendelijk en samenhang. Wij verwachten dat die doelen maar gedeeltelijk gehaald gaan worden. Geredeneerd vanuit die verbeterdoelen is het onze ervaring dat het de aanvrager veel makkelijker gemaakt moeten worden dan het DSO nu doet.

In de huidige samenleving is dezelfde taal spreken een van de grotere uitdagingen. Dan ontstaat begrip en kan de gevraagde dienst tijdig geleverd worden. Onze ervaring tot nu toe leert dat we bij de uitvoering van de wet niet goed kunnen aansluiten bij de beleving en gedachte van de aanvrager. Er is veel voor te zeggen om enerzijds zo dicht mogelijk aan te sluiten bij de taal van de aanvrager, anderzijds landelijk toe te werken naar uniformering en vereenvoudiging van begripsomschrijvingen in de wet.

Kort en goed: door ontbreken van (voldoende) oefentijd komen de geschetste kinderziektes in de implementatie en uitvoering van de *Omgevingswet* niet op tijd naar voren en lopen we het risico dat we steeds naar suboptimale oplossingen moeten zoeken, en de kans groter wordt dat we oplossingen vormgeven die de langere termijn doelen in de weg staan.

Draagvlak en motivatie

Zoals gezegd, niet of te weinig kunnen oefenen, onzekerheid over de invoeringsdatum, onzekerheid over basistakenpakket, financiering en over de eventuele extra kosten die vertraging in de oplevering van DSO en mogelijk (opnieuw) uitstel, betekent dat het draagvlak en enthousiasme bij medewerkers van provincies, gemeenten en omgevingsdiensten zal dalen. Dat moeten we niet willen.

Onze wensen

- Consulteer vaker de omgevingsdiensten over de 'lokale werkelijkheid';
- Geef duidelijkheid over de datum van invoering. Voor ons is het belangrijk dat er een halfjaar tussen bekendmaken en inwerkingtreden van de wet moet zitten. Voor ons lijkt op dit moment 1 juli 2022 haalbaar, tegelijkertijd moeten we terugval in de kwaliteit van onze vergunning- en dienstverlening zo veel mogelijk zien te voorkomen;
- Zie het belang van gezamenlijke 'issue-agenda en issue-beheer' en start een meerjarig programma met Rijk, IPO, VNG en Omgevingsdienst NL om te werken aan verbeteringen in lijn met de verbeterdoelen van de *Omgevingswet*;
- Voorkom extra kosten voor de omgevingsdiensten, denk aan de kosten die wij moeten maken voor de aanpassing van de administratieve inrichting van onze organisaties;
- Voldoende oefentijd voor medewerkers niet alleen over de inhoud, maar ook voor 'nieuw gedrag' van medewerkers (bijvoorbeeld ten aanzien van participatie).

Tot slot

Dit positionpaper hebben we geschreven vanuit een positieve grondhouding en enthousiasme over de doelen van de *Omgevingswet*. Maar we hebben ook zorgen. Zorgen dat de bedoeling van de nieuwe wet niet uit de verf komt en in de uitvoering het enthousiasme getemperd wordt. Onze medewerkers hebben vanuit hun dagelijkse praktijk en in hun contacten met provincies en gemeenten, een goed beeld van waar het knelt in de ruimtelijke ordening, de processen en de werkafspraken. Onze oproep is om onze expertise nog beter te benutten bij de implementatie en ontwikkeling de komende jaren. En laten we met elkaar proberen onnodige extra kosten te voorkomen.

Ruben Vlaander

Directeur Omgevingsdienst Regio Arnhem tevens Bestuurslid Omgevingsdienst NL